

таку діяльність цих компаній, яка позбавлена ризиків для їх інвесторів чи акціонерів.

Водночас, аналіз правозастосованої практики у даній сфері свідчить про доцільність виваженого підходу до запозичення зарубіжного досвіду та його апробації, врахуванні вітчизняних національних інтересів і ситуації у даній сфері.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Скаско О.І. Організація систему аудиту в Європейських країнах / О.І. Скаско // Електронний ресурс. – режим доступу: http://archive.nbuvg.gov.ua/portal/soc_gum/fkd/2012_1/part1/20.pdf
2. Кінащук Л.Л. Організація та правове регулювання аудиторської діяльності в системі фінансового контролю в Україні: монограф. / Л.Л. Кінащук. – Кіровоград: КОД, 2010. – 460 с.
3. Петрик О.А. Аудит у зарубіжних країнах: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / О.А. Петрик, М.Т.Сенченко. – К.: КНЕУ, 2002. – 168 с.
4. Блейк Д. Європейський бухгалтерський учёт. Справочник / Д. Блейк , О. Амат. – М.: Филинъ, 1997.
5. Бутинець Ф. Ф. Аудит: підруч. для студ. спец. «Облік і аудит» вищ. навч. закладів / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ПП «Рута», 2006. – 512 с.
6. Руф А.Л. «Узкие места» Закона об аудитор ской деятельности // Аудитор. – 2002. – № 1. – С. 7-11.
7. Філіпенко Т. В. Аудит за законодавством України та Європейського Союзу: порівняльно-правові аспекти / Т. В. Філіпенко // Південноукраїнський правничий часопис. – 2009. – № 3. – С. 230–233.

УДК 342.924

Коробкін В. В., здобувач Запорізького національного університету

Окремі аспекти генези адміністративно-правового регулювання енергопостачання в Україні

У статті досліджуються нормативно-правові акти, що характеризують етапи зародження, становлення та розвитку адміністративно-правового регулювання енергопостачання в Україні. Проведений аналіз існуючих законодавчих і нормативних актів, що регулюють правові відносини у сфері енергопостачання, викремлено їх значення у системі адміністративно-правового регулювання енергопостачання. Надані етапи розвитку адміністративно-правового регулювання енергопостачання в Україні та визначені основні напрями генезису наукової думки у процесі розвитку правових відносин в енергопостачанні.

Ключові слова: енергопостачання, правові відносини, закон, указ, постанова уряду, адміністративно-правове регулювання, реформування.

В статье исследуются нормативно-правовые акты, характеризующие этапы зарождения, становления и развития административно-правового регулирования энергоснабжения в Украине. Проведен анализ законодательных и нормативных актов, регулирующих правовые отношения в сфере энергоснабжения, выделены их значение в системе административно-правового регулирования энергоснабжения. Представлены этапы развития административно-правового регулирования энергоснабжения в Украине и определены основные направления генезиса научной мысли в процессе развития правовых отношений в энергоснабжении.

Ключевые слова: энергоснабжение, правовые отношения, закон, указ, постановление правительства, административно-правовое регулирование, реформирование.

This article researches legal acts, which characterize stages of genesis and progressive development of administrative and legal regulation of energy supply in Ukraine. The conducted analysis of existent legislative and

normative acts that regulate legal relations in the energy supply field and distinguish their meaning in the system of the administrative and legal regulation of energy supply. Stages are represented development of the administrative and legal regulation of energy supply in Ukraine and basic directions of scientific thought genesis are defined in the process of legal relations development in energy supply.

Key words: power supply, legal relations, law, decree, government regulation, administrative and legal regulation, reformation.

Постановка проблеми. Енергопостачання в усіх його проявах є необхідною умовою життя сучасного суспільства. Від належного подання енергоресурсів і надання комунальних послуг залежить благополучний розвиток країни і регіонів, умови життя і благоустрій будинків і місць перебування людей. Розвиток сфери енергопостачання та її стабільне функціонування є однією з найбільш залежних від адміністративно-правового регулювання в країні. Слід відзначити, що стан адміністративно-правового регулювання сфери енергопостачання в умовах сьогодення пов'язаний із проведенням реформ і вдосконаленням вітчизняного законодавства у вказаній сфері. Необхідність дослідження нормативно-правових актів, що характеризують етапи зародження, становлення та розвитку адміністративно-правового регулювання енергопостачання в Україні є очевидною, адже їх детальний аналіз та з'ясування основних прогалин надає змогу сформувати надійну основу правового регулювання енергопостачання в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасних наукових праць свідчить про те, що в цілому генезис становлення та розвитку адміністративно-правового регулювання енергопостачання в Україні не знайшов свого повного відображення в наукових дослідженнях. Варто зазначити, що більшість питань щодо проблематики енергопостачання знайшли своє відображення у розробках технічного характеру у галузі енергетики і працях вчених-економістів. Проблемам розвитку енергетичної галузі присвячено численні наукові праці вчених і практиків: Є.Д. Домашева, В.Н. Ємченка, М.П. Ковалко, В.Е. Ліра, І.В. Недіна, Р.З. Подольця, Г.П. Резника, А.П. Степанова, І.К. Чукаєвої та інших. У працях цих авторів висвітлено основні питання розвитку енергетичної галузі, енергозбереження та створення систем забезпечення паливно-енергетичного комплексу України

Мета запропонованої наукової статті полягає у проведенні аналізу нормативно-правових актів та наукових праць, що характеризують етапи зародження та розвитку системи енергопостачання, а також здійснення правового аналізу становлення законодавчої бази адміністративно-правового регулювання енергопостачання в Україні. Наукова новизна полягає у визначенні етапів розвитку законодавчої бази адміністративно-правового регулювання енергопостачання в Україні.

Виклад основного матеріалу. Саму історію енергопостачання на прикладі розвитку електропостачання в Росії науковці Грищенка А. И., Зиноватний П. С. розділяють на періоди [1], що обумовлює аналогічне умовне ділення розвитку законодавства у сфері енергопостачання і в теорії. Перший період державного регулювання електропостачання як головної складової усього енергопостачання охоплює час від зародження електротріхоподарства в 19 столітті до його націоналізації радянською владою в 1918 році. В цей час електростанції і інші електричні споруди проектувалися і будувалися майже виключно за рахунок приватного капіталу. Роль держави обмежувалася технічно-поліцейським наглядом за безпечним користуванням електрикою і дотриманням цивільних законів в частині купівлі-продажу, підготовкою необхідних змін в цивільному законодавстві і заохоченням наукових розробок в області

електротехніки. В той же час, на цьому етапі були розрізнені теоретичні спроби віднесення енергопостачання до договору підряду або до договору купівлі-продажу.

Другий період охоплює увесь час існування радянського соціалістичного ладу в нашій країні, при якому уся підприємницька діяльність була монополізована державою. Особиста власність громадян обмежувалася лише предметами домашнього ужитку, трудовими доходами, невеликим житловим будинком; у користування їм держава могла виділити невелику земельну ділянку. Проте усе це під страхом кримінального покарання було заборонено використати для витягання «нетрудових доходів». Електрифікація РРФСР і СРСР здійснювалася державними органами і підприємствами на основі директивних планів в умовах відсутності всякої конкуренції. Варто зазначити, що за радянських часів не було прийняте жодного закону, пов'язаного з енергетикою. Уся ця галузь, що розвинулася в Радянському Союзі до 80-х років минулого століття до колосальних масштабів, регулювалася виключно адміністративними актами – постановами Ради Міністрів і наказами міністрів енергетики. Наука цього періоду часто йшла в унісон з соціалістичним ладом і оспіувала існуючий законодавчий порядок. В той же час, основні підходи до визначення правової природи договору енергопостачання, його предмета, прав обов'язків сторін, стали фундаментальними, увійшли до підручників по цивільному праву цього і подальшого періодів [2].

Для дореволюційного етапу характерна відсутність широкого споживчого характеру застосування електропостачання та незначним обсягом правових норм у цій сфері. Також, характерною рисою дорадянського періоду розвитку історії науки у сфері енергопостачання є технічно-прикладний напрям її розвитку, оскільки орієнтована була переважно на вироблення правил безпеки, технічного приєднання, і у менший мірі була пов'язана з обговоренням купівлі енергоресурсів суб'єктами ринку. Перший нормативно-правовий акт був прийнятий як наслідок необхідності забезпечити безпеку населення від загроз отримання удара струмом. Саме з такою метою у 1885 році винikли «Тимчасові правила каналізації електричного струму великої сили і облаштування дротів і інших пристосувань для електричного освітлення». До 1917 року локомотивом створення подібних правил був 4-й(електротехнічний) відділ Імператорського російського технічного товариства. Подальшими основними етапами розвитку системи енергопостачання було: розроблення у 1914 році основних положень законопроекту в області електроенергетики; перше засідання Комісії з вивчення природних продуктивних сил Росії при Академії наук(КЕПС); створення у 1917 році Наради у електротехнічних справах при Міністерстві торгівлі і промисловості. Нарадою були підготовлені проекти положень про податок на електроенергію, про зміну умов договірів на відпустку електроенергії, проект положення про електричні одиниці, про пристрій і експлуатацію електропередач, про установу при Міністерстві торгівлі і промисловості Відділу електрики і Ради з електротехнічних справ.

Також варто відмітити, що у той період у сфері енергопостачання науковці обговорювали такі проблеми: трактування поняття «енергія» як об'єкту цивільних правовідносин, основні питання електричної політики в післявоєнну епоху в Росії тощо. На заході дореволюційного періоду розвитку науки, договір енергопостачання(договір на постачання ресурсу через приєднану мережу) все частіше стали відносити до різновиду договорів купівлі-продажу(чи підвищували до рівня договору постачання).

У радянський період адміністративне регулювання у енергетичній сфері почалось разом з інтенсивним будівництвом електричних станцій, електричних мереж на

території України лише в період здійснення плану ГОЕЛРО, прийнятого на VIII Всеросійському з'їзді Рад 22 грудня 1920 року. Характерною рисою плану ГОЕЛРО була орієнтація на будівництво потужних електростанцій, спорудження електричних мереж змінного струму на найвищі для того часу рівні номінальної напруги, створення електричних систем з максимальною централізацією управління для ефективного використання паливних і енергетичних ресурсів [3, с. 249].

Серед перших нормативно-правових актів, що мали об'єктом регулювання зобов'язання по енергопостачанню (у сучасному сенсі), слід назвати Положення про взаємовідносини електричних станцій, підстанцій і розподільних мереж із споживачами електричної енергії, затверджене Постановою СНК СРСР від 27 грудня 1929 року, в якому вказувалося на необхідність укладення договорів на постачання електроенергією.

Досить детальне регулювання відношення по енергопостачанню отримали в Положенні про взаємовідносини між енергосистемами і споживачами енергії, затвердженому Постановою Ради народних комісарів СРСР від 10 грудня 1934 року № 2692. Наказом № 64 від 13 грудня 1939 року в розвиток Положення про взаємовідносини електричних станцій і енергетичних систем із споживачами електричної і теплової енергії Народним комісаріатом електростанцій і електропромисловості СРСР були затверджені Правила користування електричною і тепловою енергією. Договірному регулюванню електропостачання відводилася незначна роль. Вказаним нормативним актом правове регулювання постачання електричною енергією уперше було відокремлене від норм, що визначають користування тепловою енергією. Укладення договорів про постачання електроенергією стало здійснюватися виключно на основі Правил і затвердженого Міністерством електростанцій СРСР Типового договору на відпустку електричної енергії.

8 липня 1930 року Вищою Радою народного господарства Союзу РСР затверджено типове положення «Про енергобюро». Метою прийняття цього документу було створення енергобюро у своєму складі та в складі великих галузевих об'єднань. На енергобюро покладалося розробка енергетичних планів щодо промисловості, зокрема планів електропостачання та паливопостачання, розробка питань пошуку та підготовки нових енергетичних ресурсів.

Для забезпечення нагляду за технічним станом енергоустаткування та режимами енергоспоживання в складі Міненерго СРСР 18 травня 1944 року наказом Державного Комітету Оборони був створений орган державного енергетичного нагляду – Держенергонагляд СРСР. Однією з основних задач новоутвореного органу було здійснення державного нагляду за технічним станом електростанцій, енергетичних установок на підприємствах та в установах. З того часу у своєму становленні Держенергонагляд пройшов декілька етапів, на яких його основні задачі і функції поступово змінювалися і доповнювалися, змінювалася і його організаційна структура [4].

Варто відмітити, що подальшим важливим етапом розвитку енергетики було заснування 26 вересня 1962 року Міністерства енергетики і електрифікації СРСР. Відомство стало приймати велику кількість актів. Проте істотних змін в правовому регулюванні стосунків енергопостачання не сталося [2]. Після створення усіх передумов для формування Єдиної енергосистеми Союзу, для централізованого управління її функціонуванням і розвитком в 1969 році, Постановою Уряду було створено Центральне диспетчерське управління (ЦДУ) ЕЕС СРСР.

Варто зазначити, що в цей період Постановою Ради Міністрів СРСР від 4 листопада

1983 року № 1058 було затверджено нове Положення про Державний енергетичний нагляд в СРСР, одним з основний завдань якого було визначено здійснення контролю за енергопостачанням, раціональним і ефективним використанням електричної і теплової енергії на підприємствах тощо.

У 50-70-х роках з розвитком самої електроенергетики та відповідного законодавства науковці З. Корнєєв, О. Садків, О. Йоффе висловлювали різні по суті наукові думки до підходу правової природи договору енергопостачання та електричної енергії. Уперше законодавче(у вузькому значенні цього слова) закріплення відношення енергопостачання отримали тільки в Основах законодавства СРСР і республік 1991 року, які віднесли договір по передачі електричної енергії через приєднану мережу до купівлі-продажу.

Першим кроком у роки незалежності у реформуванні енергетики та системи енергопостачання став Указ Президента України від 21 травня 1994 року № 244 «Про заходи щодо ринкових перетворень в галузі електроенергетики України», в якому передбачалося створення передумов для заміни адміністративної системи керування в електроенергетиці системою ринкових відносин у сфері виробітку і постачання електроенергією споживачів зі збереженням єдиної енергетичної системи України як гаранта надійного енергопостачання всіх регіонів країни [5].

Реформування енергетики України почалося на виконання Указу Президента України від 4 квітня 1995 року № 282 «Про структурну перебудову в електроенергетичному комплексі України». У 1997 році Законом України «Про електроенергетику» встановлено правові та організаційні основи діючої моделі Оптового ринку електроенергії (ОРЕ), а саме визначено, що купівля електроенергії, виробленої на електростанціях, потужність чи обсяг відпуску яких більше граничних показників, а також на вітрових електростанціях незалежно від величини встановленої потужності або обсягів відпуску електроенергії та теплоцентралах, весь її оптовий продаж здійснюються лише на Оптовому ринку електроенергії з розрахунками за куплену електроенергію в грошовій формі через впроваджений механізм поточних рахунків [7]. Важливим для діяльності у сфері енергопостачання стало прийняття та визначення термінів «енергопостачальники», «постачання електричної енергії», введення ліцензування на здійснення діяльності з виробництва, передачі та постачання електричної енергії тощо.

До 2000 року на ОРЕ широко використовувались негрошові форми розрахунку за придбану електроенергію (векселі, договори передачі права вимоги боргу, договори поруки, перевідні доручення тощо). З прийняттям у 2000 році Верховною Радою України Програми діяльності уряду та Закону України «Про внесення змін у Закон України «Про електроенергетику» був законодавчо закріплений спеціальний режим розрахунків за спожиту електроенергію тільки грошима, що позначилося на фінансовому стані електроенергетичної галузі. За роки функціонування діючої моделі ОРЕ впроваджені основи конкуренції у виробітку та постачанні електроенергії, збережена Об'єднана енергосистема України, забезпечено функціонування збалансованого за потужністю погодинного ринку електроенергії, створена ефективна система ціноутворення і розрахунків за придбану енергію, забезпечена прозорість технологічних та фінансових потоків в електроенергетиці.

Значною віхою становлення правових відносин у сфері енергопостачання стало прийняття у 2003 році Господарського кодексу України та Цивільного кодексу України, а саме статті 275 Господарського кодексу України та статті 714 Цивільного кодексу України, що встановили договірні відносини щодо енергопостачання між енергопостачальником та споживачем. Об'єктивна необхідність прийняття нових кодексів

виникла відразу ж після проголошення незалежності і переорієнтації розвитку економіки на ринковий шлях.

У 2005 році був прийнятий Закон України «Про теплопостачання» направлений на регулювання відносин між суб'єктами діяльності у сфері теплопостачання. Цей Закон визначив правові, економічні та організаційні засади функціонування системи теплопостачання, спрямовані на гарантоване забезпечення населення країни якісними послугами з теплопостачання [8].

На розвиток енергетичного законодавства України як одного з пріоритетних завдань у енергетичній сфері направлено прийняття Кабінетом Міністрів України розпорядження від 15 березня 2006 року № 145-р «Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року». Енергетична стратегія України на період до 2030 року передбачає реалізацію заходів щодо подальшого розвитку оптового ринку електричної енергії України, розроблення концепцій створення та вдосконалення ринків інших енергоносіїв.

Висновки. Підводячи підсумок, можна відмітити, що у розвитку адміністративно-правового регулювання енергопостачання історично склалося три періоди. Імперський (1885–1917 pp.) характеризується зародженням електротехнологій, технічно-поліцейським наглядом за безпечним користуванням електрикою і дотриманням цивільних законів в частині купівлі-продажу електроенергії, підготовкою необхідних змін в цивільне законодавство і заохоченням наукових розробок в області електротехніки. Радянський (1918–1991 pp.) – монополізація енергетики, інтенсивне будівництво електричних станцій, регулювання адміністративно-правових відносин у сфері енергопостачання виключно нормативно-правовими актами. Пострадянський (сучасний) (1992 р. – до теперішнього часу) – становлення та розвиток національного законодавства у енергетичній сфері, розвиток оптового ринку електричної енергії України, створення та вдосконалення ринків інших енергоносіїв.

Розвиток наукової думки у сфері енергопостачання започаткувався з розробки нормативного правового акту стосовно безпеки населення від загроз отримання удару струмом за часів імперського періоду до досліджень правових аспектів сфері енергопостачання, досліджень поняття, правої природи та елементів договору постачання електричної енергії за цивільним законодавством, а також аспектів юридичної природи відповідальності учасників договірних відносин, питань відповідальності, порядку укладення, розірвання і зміни договору.

Разом з тим в Україні відсутній єдиний закон, який регулює всі відносини в енергетичній сфері. Існуюче енергетичне законодавство формулювалося найчастіше для вирішення окремих проблем, що вимагають законодавчого врегулювання, наприклад електроенергетики, теплопостачання, енергозбереження та інші. При цьому вони недостатньо інтегровані між собою, кожен з яких спрямований на уdosконалення регулювання відносин в відповідній сфері. Досить розгалужена система нормативно-правових актів свідчить про те, що держава вживає заходи з метою розвитку енергетичного сектору в Україні та належних умов здійснення господарсько-торгівельної діяльності у сфері енергопостачання шляхом закріплення на законодавчому рівні принципів та правил її здійснення. Водночас, незважаючи на ряд практичних проблем реалізації чинних нормативно-правових актів, в Україні відбувається самостійний період розвитку і становлення законодавства, а також ведеться робота щодо врегулювання відносин в сфері постачання енергетичний ресурсів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грищенко А.И. Энергетическое право России (Правовое регулирование электроэнергетики в 1885—1918 гг.) / А. И. Грищенко, П. С. Зиноватный. — М. : Издательство «Юрист», 2008. — 279 с.
2. Канцер Ю.А. История развития энергоснабжения в России и науки, его изучающей / Канцер Ю.А. — Энергетика и право. №2, 2013 г.
3. Енергетика: історія, сучасність і майбутнє. Пізнання й досвід — шлях до сучасної енергетики / [Базеев Є.Т., Варламов Г.Б., Вольчин І.А.]. — Київ : ТОВ «АдефУкраїна», 2011. — с. 249 — 250.
4. Історична довідка про розвиток Держенергонагляду [Електронний ресурс]: за даними Міністерства енергетики та вугільної промисловості України. — Режим доступу : http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/control/uk/publish/article?art_id=165409&cat_id=165367.
5. Про заходи щодо ринкових перетворень в галузі електроенергетики України : Указ Президента України від 21 травня 1994 року № 244/94. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/244/94>
6. Про Національну комісію з питань регулювання електроенергетики: Указ Президента України 08 грудня 1994 року № 738/94 — Режим доступу : http://www2.nerc.gov.ua/control/uk/publish/article/main?art_id=32993&cat_id=34447.
7. Про електроенергетику : Закон України від 16 жовтня 1997 року № 575/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1998, № 1. — Ст.15.
8. Про теплопостачання : Закон України від 2 червня 2005 року № 2633-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2005, № 28. — Ст.373.

УДК 342.055

Погиба П. П., здобувач кафедри
адміністративного права КНУ ім. Т. Шевченка

Теоретико-правові основи адміністративно-правового статусу місцевих державних адміністрацій

У статті здійснений аналіз навчально-методичної, наукової та довідкової літератури щодо вивчення змісту поняття адміністративно-правовий статус місцевих державних адміністрацій. На підставі проведеного аналізу автором запропоновано структуру адміністративно-правового статусу місцевих державних адміністрацій який складається з цільового, структурно-організаційного та компетенційного блоків.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, місцеві державні адміністрації, поняття, структура.

В статье осуществлен анализ учебно-методической, научной и справочной литературы по изучению содержания понятия административно-правовой статус местных государственных администраций. На основании проведенного анализа автором предложена структура административно-правового статуса местных государственных администраций состоящий из целевого, структурно-организационного и компетенционный блоков.

Ключевые слова: административно-правовой статус, местные государственные администрации, понятие, структура.

The article presents the analysis of educational-methodical, scientific and reference literature on the study of the notion of administrative and legal status of local state administrations. Based on this analysis the author proposed administrative structure and legal status of local state administrations consisting of the target, structural and organizational units of competency.

Постановка проблеми. Запровадження правових, демократичних та соціальних принципів розвитку держави, створення дієвого механізму забезпечення прав і свобод людини і громадяніна зумовлює потребу у ґрунтовних перетвореннях у всіх напрямках